

Efsaneden Tarihe, Tarihten Edebi Esere “Başını Vermeyen Şehit”

From Legend to History, History to Literary Work "The Martyr Who Didin't Give His Head"

Doç. Dr. Seyfullah YILDIRIM*

Öz:

Tanzimat’la birlikte Batı kaynaklı olarak edebi geleneğimize girmeyen başlayan yeni türlerle birlikte edebiyatımızda Yeni Türk/ Batı Tesirindeki Türk/ Modern Türk Edebiyatı şeklinde isimlendirilen yeni bir dönem başlamıştır. Bu dönemde yeni edebi türler ve şekiller kullanılmaya başlanmakla beraber bu türlerin ilk ürünleri bazen yeni konuları eski şekillerle bazen de yeni türleri eski konular etrafında oluşturma şeklinde olmuştur. Türkçülük akımı, Milli Edebiyat dönemi içerisinde ve Yeni Lisan hareketinin en önemli temsilcilerinden Ömer Seyfettin bu dönemin ve sade dil anlayışının en önemli temsilcilerinden biridir. Ömer Seyfettin eserlerinin konularını Türk kültürünün farklı dönemleri ve farklı kaynaklarından alırken doğrudan Türk Halk edebiyatı anlatı türünün örneklerinden faydalanmıştır. Onun halk kültürü temelli eserlerinin en güzel örneklerinden biri de “Başını Vermeyen Şehit” adlı hikâyesidir. Temelde halk arasında yaygın olarak anlatılmakta olan bir “kesik baş” efsanesi 16. yüzyıldaki tarihi olayların anlatıldığı ve Peçevî tarafından hazırlanmış olan tarih kitabına girmiş oradan da 20. yüzyılda Ömer Seyfettin’in kaleminde edebi hikâyeye dönüşmüştür. Bu makalede edebi eserlerin oluşturulma süreçlerinde Türk Halk kültürü ürünlerinin önemi üzerinde durulacaktır. Ömer Seyfettin’in “Başını Vermeyen Şehit” adlı hikâyesi kendisine kaynak-

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dil ve Edebiyatı Bölümü, Türkiye. s.yildirim@ybu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-4543-6524>

lık eden tarih eseri çerçevesinde ele alınacak ve tarih kitabı ile edebi eser arasındaki ilişki ortaya konulmaya çalışılacaktır. Ömer Seyfettin'in hikâyesinin temeli olan “kesik baş” anlatılarının kökeniyle ilgili ana hatlarıyla bilgi verilecek fakat konu ile ilgili benzer ve detaylı çalışmalar olduğu için geniş çaplı bir karşılaştırma yapılmayacaktır.

Anahtar sözcükler: Ömer Seyfettin, Başını Vermeyen Şehit, Kesik Baş, Peçevî

Abstract:

With the new genres that started entering our literary tradition as a Western origin with Tanzimat, a new era called New Turkish / Turkish / Modern Turkish Literature in Western Influence started in our literature. In this period, although new literary genres and figures were being used, the first products of these genres were sometimes in the form of creating new subjects with old figures and sometimes with new genres around old subjects. Ömer Seyfettin, one of the most important representatives of the New Language movement and during the National Literature period, is one of the most important representatives of this period and plain language understanding. While Ömer Seyfettin took the subjects of his works from different periods and different sources of Turkish culture, he directly benefited from examples of Turkish Folk Literature narrative type. One of the most beautiful examples of his folk culture-based works is his story “the martyr who does not give his head”. A legend of “severed head”, which is basically told among the people, entered the history book prepared by Peçevi in the 16th century and turned into a literary story in the hands of Ömer Seyfettin in the 20th century. This article will focus on the importance of Turkish Folk culture products in the process of creating literary works. Ömer Seyfettin’s story titled “the martyr who didn’t give his head” will be handled within the framework of the historical work that originates, and the relationship between the history book and the literary work will be tried to be revealed. The basis of the story of Ömer Seyfettin, “severed head” narratives will be outlined about the origin of the narratives, but there will be no extensive comparison as there are similar and detailed studies on the subject.

Keywords: Ömer Seyfettin, The Martyr Who Didn’t Give His Head, Severed Head, Peçevi

Giriş:

Edebi eserler konularını sadece yazarların hayal gücünden almazlar ve kurgusal olarak oluşturulmazlar. Eser müfessirden bağımsız olmadığı gibi müfessir de aslında kendini yetiştirmiş olan sosyal ve kültürel çevreden tamamen bağımsız değildir. Tabii bunun tamamen dışında kurmaca bir dünyada geçen eser örnekleri de yok değildir. Edebi eserin oluşturulması sürecinde yazarın müracaat ettiği çok sayıda kaynak vardır. Bu kaynaklardan birisi ve en zengin olanı elbette sözlü kültür unsurlarıdır. Sözlü kültür unsurları toplumların tarihi ve kültürel serüvenlerinin bir göstergesi olarak geçmişle günümüz arasında kurulan bağın en açık ifadeleridir. İnsan hayatına toplum tarafından miras bırakılan maddi ve manevi unsurlarını içerisinde barındıran kültürün aktarımı çoğunlukla şifahi olarak gerçekleşmiştir. Sözlü kültür unsurları halk kültürü ve edebiyatı açısından düşünüldüğünde yazarların hikâye, roman, öykü vb. edebi unsurları yazma süreçlerinde onlara çok büyük kaynaklar sağladığı görülmektedir. Yazar, yazarlık yeteneğine bağlı olarak duyduğu veya okuduğu efsane, masal, destan, halk hikâyesi vb. herhangi bir anlatı türünü esas alarak eserini bu temel üzerine oluşturur.

Türk kültüründe hem Türk Dünyası hem de Anadolu sahasında sözlü kültür unsurları temelinde oluşturulan edebi eser örnekleri oldukça yaygındır. Türk dünyasında özellikle Cengiz Aytmatov'un eserleri bu konuda çok fazla örneğe sahiptir. O'nun Beyaz Gemi (Aytmatov: 1999) adlı eserinin ana unsurlarından biri Kırgızların Yenisey bölgesinden bugünkü yurtlarına gelişlerini anlatan "Boynuzlu Maral Ana Efsanesi"dir. Eserde Aytmatov, yazıldığı dönemin insan ilişkileri ve kültüre bakış açısına bu efsane üzerine kurgulanmış olan eserden yola çıkarak bir yorum getirir. Özellikle edebiyatımızda tarihi kişiler etrafında oluşturulmuş çok sayıda roman vb. edebi eser olduğu görülmektedir. Oğuz Kağan ve Atilla gibi İslamiyet öncesi devirlerde yaşamış tarihi kişilerin Cumhuriyet döneminin başlangıcından itibaren edebi eserlere konu olduğu görülmektedir. Peyami Safa'nın "Atilla" ve Oğuz Özdeş'in "Oğuz Han" romanları bu konuya örnek olarak verilebilir. Ayrıca İslami dönemde yaşayarak dini-efsanevi bir karakter temelinde bir nevi alperen tipi haline gelmiş kahramanlarla ilgili de eserler kaleme alınmıştır. Bunlardan birisi de Battal Gazi'dir. Abdullah Ziya Kozanoğlu tarafından kaleme alınan "Battal Gazi Destanı" adlı roman buna örnek olarak verilebilir (Kaya, 2004: 105-154).

Ömer Seyfettin ve Başını Vermeyen Şehit

Tanzimat’la birlikte bazı aydınlar bir yandan dilde sadeleşmeye giderken diğ er yandan halk kültürüne yaklaşmışlar ve eserlerinden bu kültüre ait örnekler de kullanmaya başlamışlardır. Cumhuriyet döneminde Türk tarihi ve kültürü temelinde oluşturulan eserlerin öncülüğünü ise Ömer Seyfettin tarafından kaleme alınan eserlerin yaptığı söylenilebilir. Yeni Lisan hareketi çerçevesinde ve Türkçülük akımına uygun olarak milli konulara yönelen yazarın eserlerindeki bazı kahramanların tarihi-efsanevi-menkıbevi çizgide yer alan Türk kahramanlar olduğu görülmektedir.

Ömer Seyfettin, Osmanlı’nın son döneminde yetişerek o dönemin şartları içerisinde hem düşünce hem de yazdığı eser anlamında Türkçülük ve temiz Türkçe düşüncesinin en önemli temsilcilerinden biridir. Kısacık hayatına sığdırmış olduğu eserleriyle Türk kültürünün gelecek nesillere aktarılmasında öncü bir görev üstlenmiştir. O, asker bir babanın çocuğu olarak 1884’te Gönen doğmuş ve kendisi de sonraki yıllarda askerlik mesleğini tercih etmiştir. Askeri okuldan mezuniyetinden sonra görev yerlerinden birisi de Selanik’tir. Ö. Seyfettin, Selanik’te bulunduğu zaman diliminde Balkanlar’daki Osmanlı karşıtı Milliyetçilik hareketlerine şahit olmuş ve o coğrafyanın farklı yerlerinde görev yapmıştır. Buradaki izlenimleri ve tecrübeleri sonraki dönemlerde yazacağı eserlerinin kurgusal altyapısının hazırlık sürecini oluşturur. Ömer Seyfettin kültür, dil ve edebiyatla ilgili düşüncelerini sistemli olarak Gökalp’te bulur ve Türkçülük fikri temelinde bir araya gelen yazarların oluşturduğu topluluk arasında yer alır. Genç Kalemler dergisi etrafında gelişerek Türk edebiyatında “Yeni Lisan” olarak adlandırılan esaslı sade Türkçe ile yazma ilkesine dayanan dil hareketi temelde onun Ali Canip’e göndermiş olduğu bir mektup ve sonrasında isimsiz olarak yayımlanmış olduğu bir yazı ile başlar. Ömer Seyfettin’in hikâyeleri edebiyatımızda sade Türkçe anlayışına uygun olarak yazılmış ilk hikâyelerdir. O’nun sanatsız bir edebiyat oluşturma düşüncesi eserlerini olaylar itibarıyla canlı; konu ve üslup açısından ise konuşma diliyle sade yazmaya sevk etmiştir (Argunşah: 1999; 5-8).

Ömer Seyfettin’in eserlerinde yer alan karakterlere bakıldığında Nazım Hikmet Polat (2015: 24-25) başlıca üç tipten bahsedebileceğini söyler:

1. Türk tarihinden alarak ideal insan olarak işlediği eski kahraman tipi. Bu tipe ferman, Kütük, Vire, Teselli, Başını Vermeyen Şehit, Kızılma Neresi?, Büyücü, Teke Tek, Topuz gibi hikâyelerdeki kahramanlar..

2. Şarlatan tipi: II. Meşrutiyet sonrasında fikri ve siyasi yönelişlerdeki olumsuzlukları göstermek amacıyla Efruz Bey adıyla oluşturduğu tip. Hürriyete Layık Bir Kahraman, Asilzadeler, Bilgi Bucağında, Tam Bir Görüş, İnat/ Beyaz serçe, Sivrisinek gibi hikâyelerindeki tipler.

3. Gündelik hayatın içinde yaşattığı iddiasız, arif, babacan Bican Efendi tipi. Mermer Tezgâh, Tütün, Damla Taşları, Makul Bir Dönüş, Acaba Ne İdi? gibi hikâyelerindeki tip.

Bu çalışmanın konusu olan “Başını Vermeyen Şehit” adlı hikâye de Ömer Seyfettin’in konusunu Türk tarihinden aldığı kahramanlar çerçevesinde oluşturduğu hikâyelerinden biridir. Hikâye ilk olarak Yeni Mecmua, C. 1, Sayı: 20, 22 Teşrin-i sanî (Kasım) 1917, s. 395-398’de yayımlanmıştır. O, hikâyeye konu olan olayları Peçevî Tarihinden almış olduğunu hikâyede vermiş olduğu bilgide dile getirir. Ömer Seyfettin’in hikâyesine kaynaklık eden tarih kitabının yazarı olan Peçevî’nin asıl adı İbrahim’dir ve Macaristan’ın Peç şehrinde 1574 yılında dünyaya gelmiştir. Peçevî’nin büyük dedesi Kara Davut, Fatih’in askerlerinden olup sonraları kendisine Bosna’da zeamet verilmiş ve oraya yerleşmiştir. Peçevî’nin ailesi o yörede Alay-beyoğulları olarak bilinmektedir. Annesi ise Sokullu’nun amcazadelerindedir. Peçevî, Balkanlarda birçok yerde görevlerde bulunarak oradaki fetihlerin ve yenilgilerin hem hatıralarını dinlemiş hem de bazılarını bizzat şahit olmuştur. IV. Murat zamanında ise Anadolu’ya gelerek defterdarlıklarda çalışmıştır. Daha sonra Bosna Defterdarı olmuş ve Budin’de meşhur eserini yazmaya başlamış ve yine orada 1650’de ölmüştür (Ahmet Refik, 1933: 5-11).

Ömer Seyfettin’in “Başını Vermeyen Şehit” adlı hikâyesine konu olan olaylar ise Peçevî’nin (C.1,1981: 251-252) “Kapoşvar, Boboçfa ve Kartina Kalelerinin Fethi”ni anlattığı kısımda yer alır. Olaylar 1554 yılında meydana gelmiştir. Bu dönem Kanunî dönemine denk gelmekte olup Kral Ferdinand ile bir tür barış durumu sürmektedir fakat buna rağmen haydut, eşkiya ve soyguncu taifesi İslam sınırlarına daima saldırmaktadır. Bunlar gazilerden baskı gördükçe hemen geri giderek Kapoşvar Kalesi’ne sığınmaktadır. Budin Beylerbeyi ve diğer beyler öncü kuvvetler göndererek kaleyi kuşatırlar ve alırlar ardından da Sigetvar (Zigetvar) Kalesi’ni kuşatırlar fakat kış mevsimi olduğu için kuşatmadan vazgeçerler. Peçevî eserinin bu kısmında “Gazilerin Kerametleri Üzerine” diye bir başlık açar ve bu başlık altında kültürümüzde farklı tür ve şekillerde yaygın örnekleri görülen bir “kesik baş” anlatısına yer verir. Bu anlatıyı da o günlerde Girijigal adlı palankanın kadısı olan kişinin bir destan yazarak gördüklerini anlattığı eserden aldığını söyler. Peçevî’ye göre bu destanda anlatılan kahramanlar gibi kimseler olmasa Sigetvar’a çok yakın bir yerde bulunan ve her tarafı düşmanla çevrili böyle bir yerde düşmana karşı tutunmak ve onlara karşı savaşmak mümkün değildir. Buranın beyi ve askerleri Kapoşvar’ın fethine gittikleri için Girijikal Kalesi’nde az kişinin kalması üzerine Sigetvar beyi onların üzerine yürür. Peçevî buradan sonra kadı’nın yazmış olduğu beyitlerin bir kısmını doğrudan eserine almıştır. Peçevî eserinde Girijikal kadısının ağzından anlatmış olduğu kısmı destan olarak nitelendirir. Bilindiği üzere destan sözcüğü günümüzde tür olarak Türk Halk edebiyatında iki farklı manada kullanılmaktadır. İlki belirli bir anlatıcı tarafından belirli bir ezgiyle icra edilen ve genellikle manzum olmakla beraber nesir kısımları da bulunabilen mısra sayıları binler ve on binlere ulaşabilen ve temelde kahramanlık konularının anlatıldığı eserlerdir. İkinci ise âşık tarzı şiir geleneği içerisinde yer alan, hece vezniyle genellikle 8 ve 11’li ölçüde koşma, mani ve az da olsa divanî şeklinde örneklerine rastlanılan, 5-150 kıta arasında olan ve konu sınırlaması olmayan nazım türü içi

kullanılır (Çobanoğlu, 2000: 3). Tarihi süreçte ise destan sözcüğü (Elçin, 1997, C.I: 33-41) sadece Türk Halk edebiyatında değil Divan edebiyatı ve Yeni Türk edebiyatında da farklı manalarda kullanılmıştır. Edebiyatımızda destan kavramıyla tarihi süreç içerisinde dini hikâyeler, fikri tasavvufi eserler, mensur edebi eserler, manzum tarihler, hece vezniyle yazılmış manzum eserler vb. gibi eserleri ifade etmek için kullanılmıştır. Peçevi'nin destan olarak yer verdiği eser 95 beyitten oluşmakta ve içerisinde bazı mensur kısımlar da yer almaktadır. Eserde yer alan manzum kısımlar mesnevi nazım şekliyle ve aruzun mefâilün/ mefâilün/ feülün kalıbıyla yazılmıştır. Tür olarak bakıldığında ise bir gazavatname örneği ya da bölümü olduğu söylenilebilir. Türk edebiyatında genel olarak düşmanla yapılan gazaları ve gazilerin kahramanlıklarını anlatan eserler sadece bir savaş üzerinden anlatılıyorsa gazaname; savaşlar ve akınlar birbiri ardınca devam ediyorsa gazavatname olarak adlandırılmıştır (Levend, 1956: 1). Gazaname ve gazavatname kavramlarının birbirlerinin yerine kullanıldıkları da olmuştur. Gazavatnameler daha çok mesnevi nazım şekliyle yazılmış olup zafername ve fetihnameler de gazavatnameye benzetilmektedir (Güzel, 2004: 678). Peçevi'nin eserindeki bu kısım şu şekildedir (C.1,1981: 252-257):

Kadı'nın destanındaki beyitlerin kimileri tıpkısı tıpkısına şöyledir:

1.İcinde baş olan kâfir beyine

Karacin derler idi ol laïne

Cıkageldi hisar üstüne bir gün

Girijjal'e edip kasdın diğer gün

Yakındır aralık torsan eğer bil

Sigetvar'a var ola bir yarım mil

Haber toplarım attık feravan

Ki yani idevüz İslam'a i'lan

5. Veli az idi gaziler begayet

Ola derdik hemen Hak'tan inayet

Yüz on dört adam idik anda ey can

O demde hazır olan ehl-i iman.

Gelen kâfir veli binden ziyade
Kimisi atlı kimisi piyade

Çıkıp taşraya çün yok cenge çâre
Kapıyı bağladık girdik hisâre

İder kâfir o dem bir zimmî irsal
Vire ile verile yani Gırıjigal

10. Yemin etmiş orda nar u nura
Çelipaya ve İncil u Zebur'a

Bi minval üzere eyler ahd u peyman
Zarar görmeye bizden ehl-i imam.

Danışık eyledik ol demde vâfir
Çıkıp ceng etmeyi re'y ettik ahir.

Adâya varmada itmezler ihmal
Kamusu hazır oldu geldi filhâl.

Cü hazır oldu anda cünd-i İslam
Kapu açılmaya ettiler ikdâm.

15. Kulun hem kadı idim ehl-i dine
İmam, idim mücahit zümresine.

Dediler kapıyı lutf edib açgıl
Dahi kalbindeki havfi bırakgıl

Cıkalım üşta hazır elde i’lam
Kılalım bu gazaya sa’y u ikdâm

Didim anlara ey merdân-ı meydan
Be-aşk-ı Şah-ı Gazi Han Suleyman

Kulak verip biraz dinleyin mekali
Beyan idem size ben hasbîhali

20. Muradım sorar sanız buradan
Değil men’eylemek sizi gazadan.

Fedâ olsun bugün ger baş u ger can
Husûsâ yarın ola îd-i kurban.

Veli budur muradım, dinleyin elhak
Bugün cuma ve yevm-i arefe elhak.

Ve hepsine dedim ki “bugün İslam hacıları Arafat’ta ve öteki müminler camilerde Tanrı’ya dua edip yalvarmaktadırlar. Bizim gibi gazi ve sınır bekçisi mücahitlerin muzaffer olmaları için dua ettiklerine şüphe yoktur. Uygun olan şudur ki biz de namazımızı kılalım ve gözyaşı döküp dua edelim, birbirimizle helallaşıp ondan sonra gidelim. Kalanlarımız gazi, ölenlerimiz şehit olsun. Dünyada iyi ad ile anılalım ve öteki dünyada Tanrı’nın sevgilisi Peygamberimiz hazretlerinin bayrağı dibinde toplanalım. Gerçekten de bütün gaziler sözümü kabul edip öğleye değin durdular. Hatta kâfirler, vire önerilerini görüşmekte olduğumuzu sanmışlar. Ama namazımız tamamlanıp da vakit gün ortasını bulduğu zaman hemen kapıyı açıp hep birden çıkıldı ve iki koldan hücumla geçildi.

Bunların cümlesi gerçi gazada
ibadette, tazarru’da, duada.
Velakin içlerinde iki ârif.
İkisinin de sözleri maârif.

25. Muvahhid hem musalli ol ulular
Nihayet nâm ile anlar delüler.

Deli Mehmet biri, merdane hoş-rev
Birisine dediler Deli Hüsrev.

Bunların ikisi iki kola baş
Olup didiler atlarım şabaş.

Civarımızda olan ehl-i dinden
Kila'-i Müslimînin cânibinden

İşaret toplarından ol erenler
Ulaktan fevri almışlar haberler.

30. Bunlar süratle kim yürüdü geldi
Beş on gazi idi çün zâhir oldu

Kopar tozlar onlar geldiği yoldan
Tutar gün yüzünü hep sağ ve soldan

Sanurdın nice bin atlı ve asker
Erişti nusret için ey birader.

Bu hali baktı çünkim gördü küffâr
Hezimet buldu anda çâr u naçâr.

Yüzü tersine döndü kaçtı cümle
Kırardı gaziler ettikçe hamle.

35. Bular gelmeden evvel dinle n'oldu

İki koldan ol iki gazi dürüdi.

İkisi dahi olmuş mest ve medhûş

Girerler alaya güyaki serihûş.

Savaş iderler iken ol gazada

Deli Mehmet şehit oldu orada.

Kuluna bir aceb hâl oldu vaki'

Değildir vaki a hak bu ki vaki'

Değilem Hak bilir bu sözde kezzab

Be-hak-ki Mustafa ve âl-u ashab

40. Şehit olan Deliyi gördüm andan

Kesildi başı ve ayrıldı tenten.

Kesen kâfir başın aldı eline

Götüre yani kim kendi iline.

Deli Hüsrev görüp haykırdı dedi

Ne yatarsun başını aldı gitti.

Revadır canı virdin, kıyma başa

Aceb hâl oldu ve özge temaşa.

İşit bu hikmeti bu sır u razı

Kesik başlı şehit olan o gazi.

45. Hemen fevri yerinden durdu geldi
Eliyle ol laini urdu çaldı.

Yıkıldı düştü attan baş elinden
Ne baş kayusudur kaldı yolundan.

O gazi aldı başın düştü yitti
Ne kimse gördü anı ne işitti.

Görüp bu hali Hüsrev etdi tahsin
Çağırıldı kim yüzün ağ ey celasun.

İşaret kıldı hem bu nâtuvâne
Ne halet olduğun gör ol civâne.

50. Kurudum kaldım anda sanki bicân
Bakıp bu ibrete nâlân u hayrân.

Kakıdı bana dedi n'oldun ey can
Ne durursun gaza kıl hey Müselman

Onun sözüyle geldi bana kuvvet
Ol esnada adû buldu hezimet.

Erişti ceng iderken vakt-i ahşam
Dağıttı rezm yüzüne sacların şâm.

Münâdi görecek kıldı nidayı
Gelin avdet edin deyü sadayı.

55. Kamumuz döndük ve geldik hisâra
Kimi mecrûh kimisi pâre pâre.

Şehit olanları saydık cün ol dem
Şehit olmuş o gün on dokuz âdem.

Sayıldı katlolan küffâr-ı füccâr
Kalan altmış dört lâşe ve murdar.

Götürmüşler dahi bir nice leşker
Edip gayret yerinde komamışlar.

Bir iş katmadık anda aralığa
Şehitleri getirdik ortalığa.

60. Hususâ ol civan-ı sabık ey yâr
Ne yüzden oldu dinle ey vefadar.

Varıcağ başını bulduk yanında
Kesilmiş şöyle yatır koltuğunda

Götürdük dahi defnettik ol an
Namazını kılıp okundu Kur'an.

Gider işli işine cün halâyık
Kalıp zahirde benden bir de Hâlık

Ki gördüm kabr içinde hâb ü mahbûb
Misâl-i hur-i cennet belki mergub

65. Gelüb öptü ve koçıldı ol cevânı
Görüp aynе'l-yakîn bu benden anı.

Mekabır şöyle ruşen oldu ol dem
Münevver oldu nurundan bu âlem.

Geçüb kendimden olmamışem agâh
Beni benlükten almış ol yüzü mâh.

Gelür yoldaşlarımın bazısı dir
Kaparlar kapuyı gel içeri gir.

O dem girdim hisara sanki serhoş
Gehi sâkin gehi kılırdı medhûş.

70. Giderken kal'a içre bu kemîne
Yolum uğradı Hüsrev menziline.

Şehit olana kim ağlar kim iniler
Atın kaşyıp türkücük ırılar.

Çağırdım taşradan çün bildi ol dem
Dedi lebbeyk eyâ sultan-ı âlem.

Dahi ben dimeden ahvalin anın
Didi gördün mü zevkin ol cevânın.

Dedim gördüm hakikat ol cevânı
Buradan siz de gördünüz mü anı.

75. Bunların böyle hali didi çoktur
Bilirsin gözlüye hod gizli yoktur.

Muhassal, kalmadı sabrım buraya
Harabatı oldum düştüm o raye,

Kalub şuride kulunda bu hâlet
İderdim daima kabrin ziyâret.

Ne hacet dilesem olurdu hâsıl
Muradâta olurdum anda vâsıl.

Çü derya sığmazdı ahir sifale
Getürdim akibet bu hali kale.

80. O halet ben kulundan oldu zâil
Kesafet doldu kalbe oldu hâil.

Dahi görünmez oldu bana ol can,
Peşimanım peşimanım peşiman.

Tutup bir gün giderken denk u hayran
Deli Hüsrev kılurmuş anda seyran.

Elinde yay ve okı vardı hem gez
Ceküb arkama hoş urduydu bir kez.

Didi ey ebleh ve ahmak delişmen
Cihanda kendi kendisine düşmen.

85. Niye arz eyledün halka bu hali
Gidip hâlün kalasın şöyle hali.

Tevakkuf eylesen olurdu elbet
Bunu keşf itmeğe sana icazet.

Didim lutf eyle sen ey nîk girdâr
Bu gaflet uykusundan eyle bîdâr.

Ne hikmetdür bu ahvâl ü bu hâlet
Tamamen kapladı beni mehâbet.

Benimle senden özgeler görür mü?
Bu ahvali dahi kimse bilür mü?

90. Dedi bir dahi vardır lakin ol can
Görünmez herkese san ab-ı hayvan.

İkimiz görmeye budur işaret
Şehadet müjdesidir ki beşaret.

Onun her sözü virdi bana hayret
Veli yaktı derunun nâr-ı gayret.

Perişan u müşevveş oldu halim
Ne durmaya, oturmaya mecalim.

Begayet olmuşem Mecnun ve Şeyda
Yine evvelki hal olunca peyda.

95. İlahi kıl tebeddül öyle hale

Hemen tergîb için yazdım makale.

Peçevî Tarihi'nde yer alan Deli Mehmet'le ilgili bu efsaneye Evliya Çelebi de eserinde yer vermiştir. "Gırıjgal Kalesi şehitlerinin ziyaretini bildirir" başlığının altında "Evvela Deli Mehemed (Mehmed) Şehitliği Ziyareti" diyerek Deli Mehmet hakkındaki efsaneye yer verir. Seyahatnamede yer alan efsane metni şu şekildedir:

"Nice menakıbı vardır ama kısaca bir menakıbını yazalım. Bu gazi Deli Mehmed bu Gırıjgal Kalesi'ni kuşatan kâfirler üzerine kale kapısını açtırır. "Üç bin yiğit ile kâfirlerin üzerine hamle edelim" deyince bütün gaziler dediler: 'Deli Mehmed şimdi henüz kurban bayramı namazıdır. Namazı kılıp ardından bismillah ile küffara savaş edelim' dediklerinde hemen Deli Mehmed, 'Bre gaziler, bugün kurban bayramı namazından efdal (daha üstün) gaziler ve şehitler bayramıdır. Hemen kâfire uğrayalım-a' deyip kaleden çıkıp dışarıdaki kâfilere at tepip bir satır vururlar ki Deli Mehmed adındaki namlı gazi göz açıp kapayıncaya kadar 47 adet kâfiri aktarır. Allah'ın hikmeti Deli Mehmed de şehit olur. Bir kâfir Gazi Mehmed'in kellesini kesip teninden ayırır. Mübarek toprağa bulanmış yatarken hemen Deli Hüsrev adlı ayaktaşı o savaş meydanında Deli Mehmed'i başsız görüp, "Bre gidi Deli, bugün kurban bayramında bu Hak yoluna kurban oldun, ayıp değil midir, böyle ne yatarsın? Bre koma, kâfir başını götürdü" deyince Allah'ın emriyle başı kesilmiş Deli Mehmed hemen yerinden kalkıp bu savaş meydanında başını kesen kâfire yetişip sağ eliyle küffarı atından aşağı çekip kâfire bir şehit sillesi öyle vurur ki kâfirin başı parçalanır. Hemen Deli Mehmed başsız olarak kâfirler içine girip onu onda bunu bunda diyerek yettiğine birer pehlivan tokadı vurdukça kâfirleri helak edip gezer. Kâfirler bu hali görüp kararları kalmayıp kaçmaya başlayınca bütün gaziler kâfilere öyle kılıç vururlar ki kâfirlerden bir can kurtulmaz. Allah'ın hikmeti bu sırada Deli Mehmed'in arkadaşı Deli Hüsrev Bey de şehit olup Deli Mehmed gelip Hüsrev Bey'in vücudunu kucaklayıp kalır. Hala iki kardeş bir yerde medfunlardır ki hala gönül sahibi gazilerin ziyaretgâhıdır. Allah rahmet eylesin. Bu kutlu gaza yakın zamanda olduğundan bu menkıbeleri o cenkte hazır olup gören ihtiyarlarından duyup yazdık (Günümüz Türkçesiyle Evliyâ Çelebi Seyahatnamesi, 7. Kitap 1. C. 2011:39-40)."

Evliya Çelebi'nin eserinde yer alan efsaneye Peçevî'nin eserindeki gazavatname türünün içerisinde bulunan efsane arasında bazı farklar görülmektedir. Seyahatnamede Türk askerlerinin sayısı üç binden fazladır ayrıca Deli Mehmet ile Deli Hüsrev ikisi de aynı savaşta şehit olmuşlar ve aynı yere gömülmüşlerdir. Burada görüldüğü üzere Evliya Çelebi'nin olayları dinlemesi ve yazıya geçirmesi daha sonra olduğu için halk muhayyilesine uygun olarak olayların tarihi seyir ile ilişkisinin daha fazla kesilerek bünyelerine daha çok olağanüstü unsurları almaya başladığı görülmektedir. Ayrıca yine halk muhayyilesine uygun olarak kahramanların her ikisi de savaş meydanında ölmüştür ve böylece birbirlerinden ayrılmamışlardır. Ayrıca Seyahatname'de olayların kaynağı kadı değil o çevrenin yaşlılarıdır ve kadı ile ilgili herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Peçevî de ise Deli Hüsrev olaylara

kendisiyle birlikte şahit olan kadıya bu olaylara şahit olmalarının şahadet müjdesi olduğunu söyler. Peçevî destanı bu şekilde bitirerek Deli Hüsrev'in başına neler geldiği hususunda doğrudan bir şey söylemez fakat okuyucunun/ dinleyicinin zihninde onun da şehit olduğu düşüncesini uyandırır.

Ömer Seyfettin'in Peçevî Tarihinde yer alan bu kesik baş efsanesinden yola çıkarak kaleme almış olduğu "Başını Vermeyen Şehit" adlı eseri ana hatlarıyla Peçevî Tarihinden yer verilen olaylarla benzetmektedir. Ömer Seyfettin hikâyesini Peçevî'de de olayların ağzından anlatıldığı kadı üzerine kurar. Burada kadı sert, titiz, sinirli, devamlı ibadetle meşgul olan ve askerlerin çekindiği bir kişi olarak tarif edilir. Ö. Seyfettin onun adına eserinde Kuru Kadı olarak yer verir. Hikâyede olaylar aynı şekilde Kurban Bayramı arefesinde başlar ve Peçevî'deki olaylarla örtüşür. Fakat olaylar hikâye formatına uygun olarak, mensur hale getirilip genişletilmiş, tasvirler eklenmiş ve detaylandırılmıştır. Hikâyede Deli Mehmet'le Deli Hüsrev, hiçbir nizama, kayda ve zapt u rapta girmeyen, fani dünyada da gözü olmayan Anadolu dervişleri olarak bahsedilir.

Hikâyede düşmanla savaş başlayınca kadar olan kısımlar Peçevî'deki kısımlarla benzerdir ve Ömer Seyfettin, Deli Mehmet'in şehit olmasını şu şekilde hikâyeleştirir:

Kuru Kadı'nın gözleri Deli Mehmet'i aradı. Bakındı, bakındı. Göremedi. Acaba o muydu? Yüreği ağzına geldi. Düşman safına karışıp kaynaşan kol un arkasında iri bir vücut yere uzanmıştı... Elli altmış adım kadar kendisinden uzaktı... Siyah yüksek atlı bir şövalye uzun bir kargıyı bu uzanmış vücuda saplıyordu. Durmadı, ilerledi. Koşarken ayağı bir taşa takıldı. Yuvarlanıyordu. Kılıcı ileri fırladı. Hemen toplandı. Kalktı. Düşen kılıcını aldı. Doğruldu. Koşacağı tarafa baktı. Şövalye atından inmiş, kargıladığı şehidin başını teninden ayırmıştı. Bir anda bu kestiği baş elinde, yine siyah bir ifrit gibi şahlanan atma sıçradı. Kaçacaktı... Kuru Kadı bütün kuvvetiyle ona yetişmek için koşarken baktı ki sol ilerisinde Deli Hüsrev kalkanını sallayarak, avazı çıktığı kadar bağıyor: "Mehmet, Mehmet! Canını verdin, başını verme Mehmet!" Bu nara o kadar müthiş, o kadar müessir, o kadar yanıktı ki... Kuru Kadı "Vah, Deli Mehmet'miş!" diye olduğu yerde dikildi kaldı. Durur durmaz, o an, kırk adım kadar yaklaştığı kesik başlı şehidin yerden fırladığını gördü. Nefesi tutuldu. Şaşırdı. Bu başsız vücut uçar gibi koşuyordu. Kendi kellesini götüren zırhlı şövalyeye yetişti. Eliyle öyle bir vuruş vurdu ki... laîn hemen yüksek atından tepesi üstü yuvarlandı. Götürmek istediği baş elinden yere düştü. Deli Mehmet'in başsız vücudu canlıymış gibi eğildi. Yerden kendi kesik başını aldı. Hemen oracığa, yorgun bir kahraman gibi, uzanıverdi. Bunu Kuru Kadı'dan başka kimse görmemişti! Herkes kaçan düşmanı kovalıyordu. Yalnız Deli Hüsrev... "Yüzün ak olsun, ey cilasun!" diye bağırdı. Sonra Kuru Kadı'ya doğru koşarak sordu: "Nasıl gördün mü bu civanı?" ... "Görmedin mi?" Kuru Kadı sesini çıkaramadı. Gördüğü harika onu dondurdu. Olduğu yerde öyle dimdik kaldı. Sanki ölmüştü. Deli Hüsrev onu hızla sarstı. "Ne durursun be, can! Ne oldun, haydi gazaya. Düşman kaçıyor..." "Deli Hüsrev'in kakması Kuru Kadı'ya baştan can verdi. "Allah Allah" diyerek ileriye atıldı. Mücahitlere karıştı (Ömer Seyfettin, 2015: 596-98).

Hikâyenin ve Tarihin bundan sonraki kısımları da benzer bir şekilde devam eder. Peçevî’de Kadı ve Deli Hüsrev’in sonlarından bahsedilmezken Ömer Seyfettin bu kısmı detaylandırmıştır ve Kuru Kadı’nın o zamandan sonraki hayatını teferruatlı olarak anlatmıştır. Kuru Kadı Deli Mehmet’in başını koltuğunun altına alarak savaşması ve sonrasında da onu defnettikten sonra kabrinin nurla dolması hadisesine şahit olduktan sonra ahvali büsbütün değişir. Gördüklerini herkese anlatmaya başlar ve bir müddet sonra bu hal kaybolur. Deli Hüsrev, Kuru Kadı’ya gördüklerini herkese anlattığı için bu halin kaybolduğunu bu hali sadece ikisinin görmesini şehit olacaklarına bağlar. Peçevî tarihi bu şekilde biterken Ö. Seyfettin olayları devam ettirir:

“Kuru Kadı gittikçe serseri ve perişan olur nihayetinde Vali Ahmet Bey dahi böyle bir meczubun kimseye faydası olmaz diyerek onu gönderir. Zamanla Kuru Kadı unutulur fakat onun yazmış olduğu bu olayı anlatan eseri ağızdan ağza dolaşır. Aradan on iki yıl geçer, Sigetvar’ın fethi akşamı yaralılar toplanırken meşhur kahraman Deli Hüsrev’in -bir gülleyle parçalanmış- naşısı yanında uzun boylu, ak saçlı, aksakallı, yeşil cübbeli bir şehit bulurlar. Kibleye karşı yüzükoyun uzanmış yatan bu şehidin büyük yeşil sarığı henüz bozulmamıştır. Üzerinde hiçbir silah yoktur ve yarası neresinden olduğu belli değildir. Günlerce süren kuşatma esnasında hiç kimse böyle bir adam görmemiştir. İnceden inceye tahkikat yapılır. Kim olduğu bir türlü anlaşılabilir. O vakit birçok gazilerin ‘gaip ordusundan imdada gelmiş bir veli’ sandıkları bu şehit, acaba, Grişgal hisarının o eski meczup kadısı mıydı?”

Ö. Seyfettin hikâyenin sonunda Deli Hüsrev’in rüyayı yorumlamasını da bir sonuca bağlayarak hikâyesine bu kısmı eklemiştir. Hikâyenin sonunda Deli Hüsrev şehit olur ve orada onun yanında bulunan kimsenin tanımadığı kişinin de Kuru Kadı olduğunu okuyucunun düşünmesini ister. Hikâyede görüldüğü gibi Peçevî’de anlatılan olayların büyük ölçüde muhafaza edilerek hikâyeleştirildiği görülmektedir. Burada görüldüğü gibi halk arasında anlatılmakta olan bir “kesik baş” efsanesi önce belirli bir müellif tarafından tarih kitabına alınmış oradan da yine bir yazar tarafından edebi bir hikâyeye dönüştürülmüştür. Yani halk kültürüne ait olan bir eser döneminde gerçekte olmuş olarak kabul edilerek tarih kitabına girmiş ve tarih kitabından da çok sonraki dönemlerde belirli bir yazar tarafından bir takım kurgularla edebi eser formatına bir nevi uyarlanmıştır denilebilir. Kültürel anlatılarımızın farklı türlerinde bu tarz tarihi kişilerin hayatlarının belirli bir olağanüstülük etrafında efsanevi ya da destani üslupla anlatıldığı başka örnekler de bulunmaktadır. Özellikle Oğuz Kağan’ın tarihi bir kişilik olarak mücadelelerinin destan üslubunda anlatıldığı Oğuz Kağan Destanının İslami dönem varyantı bunun en güzel örneklerindedir.

Hikâyeye konu olan “kesik baş” anlatısının örneklerine kültür geleneğimizin farklı anlatı türlerinde rastlanılmaktadır. Kesik başla ilgili farklı coğrafyada farklı dinde ve farklı milletlerde çok sayıda örnekleri ve bunların genel değerlendirilmesi

A. Y. Ocak (1989) tarafından detaylı bir şekilde yapılmıştır. Kahramanı kesik bir baş olan eserlere bakıldığında bu motifin Türk kültür geleneğindeki ulaşılabilen en eski yazılı nüshası Dâsitan-ı Kesik Baş, Hikâye-i Kesik Baş ve Kitâb-ı Kesik Baş adıyla bilinen eserdir. Kirdeci Ali adlı biri tarafından yazıldığı kabul edilen eser İslami Türk edebiyatının Anadolu sahasındaki ilk mesnevi örneklerinden kabul edilir. Çetin, Ali'nin kirdeci sıfatından dolayı tandır ekmeği ya da pide yapıp satan bir usta olduğunun tahmin edildiğini söyler (1997: 58-59). Ocak ise kaynaklarda Kethuda Ali ve Aliyyü'd-Dîn gibi isimlerin de geçmekle beraber en yaygın olanın Kirdeci Ali olduğunu, 13. yüzyılın sonuyla 14. yüzyılın başında yaşadığının düşünülmekte olduğunu ve onun müellif mi, müstensih mi, yoksa anlatıcı mı olduğunun kesin olarak bilinmediğini söyler. Ocak ayrıca eserin genel anlamda 14. yüzyılda yazıldığına yaygın kabul gören düşünce olmakla beraber hikâyenin 13. yüzyıl ya da daha öncesinde oluşmuş olması ihtimalinin kuvvetli olduğunu da söyler (1989: 12-13). Argunşah ise eserin 13. yüzyılda oluşmaya başlayıp 14. ve 15. yüzyıllarda yazıya geçen ve zamanın en tanınmış mesnevilerinden olduğunu söyler (2002: 15). Destan konu olarak bir Hz. Ali Cennamesi hüviyetinde olup destanda anlatılan olaylar Hz. Peygamber zamanında onun huzuruna gelerek ondan yardım isteyen kesik baş etrafında geçer. Ayrıca eserin Türk Dünyasında farklı zamanlarda ve farklı alfabe örnekleriyle yazılmış varyant ve versiyonları da bulunmaktadır. Bunlar ayrı bir çalışmanın konusu olduğu için zikredilen bu varyant ve versiyonlar hakkında burada ayrıca bilgi verilmemiştir.

Kesik baş anlatısının yazılı nüshalarına bakıldığında bunların dini konulu hikâyelerden olduğu görülür. Burada Kesik başın sonradan dua vb. etkenler neticesinde bedenine kavuştuğu görülür. Bu yönüyle eser üzerinde büyü ya da lanet olan ve bundan dolayı farklı şekle dönüşme örnekleri olan masalları hatırlatmakta bu da esere fantastik bir hüviyet kazandırmaktadır. Kesik başla ilgili diğer anlatılar ise yukarıda Peçevî, Evliya Çelebi ve Ö. Seyfettin'in eserlerinde örnekleri verilen savaş esnasında başı kesilen kahramanın başını düşmana vermeyerek başını eline ya da koltuğunun altına alarak düşmanla savaşmasının anlatıldığı ve kahramanlığın ön planda olduğu anlatılardır. Bundan dolayı birinci kısma dâhil olan anlatılarda fantastik unsurlar ön plana çıkarken ikinci gruba dâhil olanların doğrudan tarihle ilişkilendirilerek kahramanlığın ön plana çıkmış olduğu görülür. İkinci gruba örnek olarak ayrıca "Genç Osman Destanı" da verilebilir. Kayıkçı Kul Mustafa destanında kesilmiş başını koltuğunun altına alarak düşmanla savaşan Genç Osman adlı bir kahraman etrafında gelişen olayları anlatır. Köprülü (1930: 27-54) bu destanın kahramanı olan Genç Osman'ı ve onun etrafında teşekkül etmiş olan destanı farklı rivayetleriyle beraber detaylı bir şekilde incelemiştir. Bu tür anlatılar Rosiere'nin ileri sürmüş olduğu kurallara (Sakaoğlu, 1980: 7) uygun olarak belirli bir yerde belirli bir kahraman etrafında oluşmakla beraber sonraları sözlü anlatıların tabiatına uygun olarak başka kahramanlar etrafında da anlatılmaya başlanmıştır. Yukarıda Peçevî'de görüldüğü üzere benzer olayların farklı yer, zaman ve kahramanlar üzerinden anlatıldığı çok sayıda örnekleri bulunmaktadır.

Sonuç:

Türk kültür dairesinde yer alan kesik baş anlatılarının temelde dini içerikte tarihi ve dini bir kahramanın etrafında dini motiflerle süslü olan bir anlatı formunda oluşturulduğu görülmektedir. Bu anlatılar halk rivayetlerine de geçmiş ve bu rivayetlerde dini bir hüviyetten ziyade oluşturulmuş olduğu ortama uygun olarak içinde yer almış olduğu orduya yardım edip onları bu zor durumdan kurtaran tarihi bir kahraman şekline dönüşmüş olduğu görülmektedir. Yazar bulunduğu kültürel çevrenin kendi üzerinde bırakmış olduğu tesirleri edebi eseri vasıtasıyla okuyucularına ve gelecek nesillere aktarır. Bu çalışmada görüldüğü üzere Ömer Seyfettin de “Başını Vermeyen Şehit” adlı hikâyesini kaynağı bir efsane olan anlatı üzerine kurmuştur. İnandırıcılık yönüyle anlayan ve dinleyen tarafından genelde doğru kabul edilen bir efsane örneği çevre ve kahraman değiştirerek Girijjal’de düşmana karşı mücadele eden Deli Mehmed ve Deli Hüsrev üzerinden anlatılmıştır. Sonraki yüzyıllarda bunun örneği bu defa IV. Murat’ın Bağdat Seferi’nde Genç Osman üzerinden Kayıkçı Kul Mustafa tarafından âşık tarzı destan geleneği çerçevesinde anlatılmıştır. Ö. Seyfettin’in eserine konu olan olayların anlatılış tarzı Türk Halk edebiyatında bir efsaneyken tarih kitabına mesnevi nazım şekliyle yazılmış bir gazavatname örneği üzerinden girmiş ve sonunda da modern bir hikâye olarak günümüz okuyucusuna farklı bir türde ulaşmıştır. Burada da görüldüğü üzere önemli olan türün hangi adla temsil edildiği ya da sunulduğu değil ana unsurunu tüm bu türlerde muhafaza ederek kendisine her zaman yaşamak için bir yer bulmuş olması yani kültürel bağışıklığı kazanmış olmasıdır. Bir efsane anonim karakteriyle halk muhayyilesinden çıkarak tarih sahnesinde yer alması ve oradan da tamamen gerçeklikten uzak kabul edilen bir hikâyeye dönüştürülmesi kültürel unsurların tarihi eserlerin dayanak noktaları ve modern edebi geleneğin en önemli kaynaklarından biri olduğunun en güzel örneğidir.

Kaynakça:

- Ahmet Refik, (1933), Peçevi, İstanbul: Kanaat Kütüphanesi.
- ARGUNŞAH, Mustafa, (2002), Kirdecî Ali Kesik baş Destanı, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- AYTMATOV, Cengiz, (1999), Beyaz Gemi, (Çev. Refik Özdek), İstanbul: Ötüken Yayınları.
- ÇETİN, İsmet, (1997), Türk Edebiyatında Hz. Ali Cenknemeleri, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- ÇOBANOĞLU, Özkul, (2000), Âşık Tarzı Kültür Geleneği ve Destan Türü, Ankara: Akçağ Yayınları.
- ELÇİN, Şükrü, (1997), Halk Edebiyatı Araştırmaları-1, Ankara: Akçağ Yayınları.
- GÜZEL, Abdurrahman, (2004), Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Günümüz Türkçesiyle Evliyâ Çelebi Seyahatnamesi, 7. Kitap 1. C. (2011), (Haz. Seyit Ali Kahraman), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- KAYA, Muharrem, (2004), Türk Romanında Destan Etkisi, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- KÖPRÜLÜ, M. Fuad, (1930), XVII. Asır Sazşairlerinden Kayıkçı Kul Mustafa ve Genç Osman Hikâyesi, İstanbul: Evkaf Matbaası.
- LEVEND, Ağâh Sırrı, (1956), Gazavât-nâmeler ve Mihaloğlu Ali Bey'in Gazavât-nâmesi, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Ömer Seyfettin-Bütün Hikâyeleri 2, (1999), (Haz. Hülya Argunşah), İstanbul: Dergah Yayınları
- Ömer Seyfettin-Bütün Hikâyeleri, (2015), (Haz. Nazım Hikmet Polat), İstanbul: YKY Yayınları.
- Peçevi İbrahim Efendi,(1981) Peçevi Tarihi-I, (Haz. Bekir Sıtkı Baykal), Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- SAKAOĞLU, Saim, (1980), Anadolu-Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Eserlerin Tip Kataloğu, Ankara: Kültür Bakanlığı MFAD Yayınları

Expanded Abstract:

Literary works do not take their subjects only from the imagination of the authors and they are not created fictionally. The work is not independent from the co-worker, but the co-worker is not entirely independent of the social and cultural environment that has grown itself. Of course, there are examples of works that take place in a fictional world. There are many sources that the author refers to in the process of creating a literary work. One of these resources and the richest is, of course, the verbal culture elements. Oral cultural elements are the clearest expressions of the bond established between past and present as an indicator of the historical and cultural adventures of societies. The transfer of the culture, which includes the material and spiritual elements inherited to human life by the society, was mostly verbal. When oral cultural elements are considered in terms of folk culture and folk literature, the authors' stories, novels, stories, etc. It seems that they provided them with great resources in the process of writing literary elements. The writer can read legends, fairy tales, epics, folk stories, etc., which he hears or read, depending on his writing skills. builds his work on this basis based on any type of narrative. One of the best examples of this is the story of Ömer Seyfettin named “the martyr who does not give his head “. A legend, which is basically told among the people, has turned into a history book that tells about the historical events in the 16th century and then a literary story in the hands of an author in the 20th century.

The story titled “the martyr who does not give his he the martyr who didn't give his head ad “, which is the subject of this study, is one of the stories that Ömer Seyfettin created the subject within the frame of the heroes he took from Turkish history. The events that are the subject of the story of Ömer Seyfettin's “the martyr who didn't give his head” is in the section where Peçevi describes “The Conquest of Kapuşvar, Boboçça and Kartina Castles”. The events occurred in 1554. The Pechevi piece contains a narrative of the “ severed head” which is widely seen in our culture in different types and shapes. The work, which Peçevi gave as an epic, consists of 95 couplets and includes some prose parts. The verse parts in the work are written with the mesnevi verse and the pattern of prosody mefâîlün / mefâîlün / feûlun. In terms of genre, it can be said that it is an example or chapter of a bill.

Evliya Çelebi also included this legend about Deli Mehmet in the Pechevi History. Under the heading “Gırıjgal Castle notifies the visit of the martyrs”, he gives the legend about Deli Mehmet by saying “Evela Deli Mehemed (Mehmed) Martyrdom Visit”.

The work titled “the martyr who does not give his head” written by Ömer Seyfettin based on this severed head legend in Pechevi History is similar to the events in Pechevi History.

Ömer Seyfettin added this part to his story by concluding Deli Hüsrev's interpretation of the dream at the end of the story. Examples of the «severed head” narrative that is the subject of the story can be found in different narrative types of our culture tradition. Looking at the works whose hero is a severed head, the oldest

written copy of this motif in the Turkish cultural tradition is known as Dâsitan-ı Kesik Baş, Hikâye-i Kesik Baş and Kitâb-ı Kesik Baş. The work, which is accepted to be written by someone named Kirdeci Ali, is accepted as one of the first examples of Islamic Turkish literature in the Anatolian area.

It is seen that the severed head narratives in the Turkish cultural circle are basically formed in the form of a narrative decorated with religious motifs around a historical and religious hero in religious content. It is seen that these narratives have passed into folk narratives and in this narratives, it has been transformed into a historical heroic form that helped the army in which it was established in accordance with the environment in which it was created rather than a religious identity and saved them from this difficult situation. As seen in this study, Ömer Seyfettin based his story “the martyr who does not give his head” on the narrative which is a legend. An example of a legend that is generally accepted correctly by the listener who understands and believes in terms of credibility is described through Deli Mehmed and Deli Hüsrev who fought against the enemy in Girijigal by changing the environment and hero. In the following centuries, this is the example of this time IV. In Murat’s Baghdad Campaign, he was described by the Boatman Kul Mustafa on the basis of Young Osman in the framework of the minstrel style epic tradition.

The narrative style of the events that were the subject of Ömer Seyfettin’s work was a legend in Turkish Folk Literature, and he entered the history book through an example of a gazavname written in the form of a mesnevi, and finally reached a different type of today’s reader as a modern story. As can be seen here, the important thing is not the name or representation of the species, but that it has always found a place to live by preserving its main element in all these species, that is, it gained cultural immunity. It is the best example that cultural elements are one of the most important sources of historical works and modern literary tradition, leaving a folk imagination with a legendary anonymous character and taking place in the history scene and transforming from there to a story that is considered completely unrealistic.

In this article, the story of Ömer Seyfettin’s “the martyr who does not give his head” will be handled within the framework of the historical work that originates, and the relationship between the history book and the literary work will be revealed.